

Anadolu'da Sosyalizmin Meşrulaştırılma Çabaları: Türkiye İşçi Partisi Çevresi ve "Halkın Derdi" Gazetesi

Özlem SEYHAN

Dr., Konya.

E-Mail: akpinarr_ozlem@hotmail.com

ORCID NO: 0009-0002-0103-5072

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 15.09.2025 Kabul Tarihi / Accepted: 21.03.2026

ÖZ

SEYHAN, Özlem, **Anadolu'da Sosyalizmin Meşrulaştırılma Çabaları: Türkiye İşçi Partisi Çevresi ve "Halkın Derdi" Gazetesi**, CTAD, Yıl 22, Sayı 44 (Bahar 2026), s. 547-572.

Sosyalizm, diğer ideolojik akımlar gibi II. Meşrutiyet'ten itibaren Türkiye'ye girmiş, kurulan dernekler ve partiler aracılığıyla etkinlik kazanmıştır. Çıkarılan dergiler ve gazeteler ile fikirlerine taraftar bulma gayesi taşıyan sosyalist aydınlar, ülke kalkınması, eğitim, öğretim, adalet, ekonomi gibi pek çok konu hakkında söz söylemişlerdir. Toplumda hâkim olan iki sınıfın varlığına dikkat çekilerek işçi, emekçi, yoksul küçük esnaf ile kapitalist sermayedarlar arasındaki sosyal ve ekonomik eşitsizliğin giderilmesi hedefine odaklanılmıştır. Ancak siyasi baskılar, tutuklamalar ve parti kapatmaları nedeniyle 27 Mayıs darbesine kadar çeşitli zorluklar yaşayan sosyalistler, darbenin getirdiği özgürlük ve demokrasi ortamından yararlanarak yeniden örgütlenmişlerdir. Bu süreçte kurulan Türkiye İşçi Partisi (TİP) programı, tüzüğü, mevzuatı ve bildirimlerinde açıkladığı üzere

sosyalizmin temsilciliğini yapmıştır. Parti, sosyalist fikirleri Anadolu'da "köylüye toprak herkese iş" sloganıyla yaymaya çalışmıştır. Halkın sömürülmesini engellemek, işçi ve çiftçinin haklarını koruyarak sosyal adaleti tesis etmek, sanayi ve tarımda üretimi artırarak ülke kalkınmasına katkı sağlamak, temel üretim araçlarını ve sanayiye devletleştirmek, kontrollü politikalarla gelir dağılımındaki adaletsizliği ortadan kaldırmak hedefine odaklanılmıştır. Yurtta sulh cihanda sulh anlayışından hareketle tam bağımsız, barışçı ve insancıl ilkelere sahip bir dış politika amaçlanmıştır. Bu bağlamda partinin milliyetçiliği ve Atatürkçülüğü meselesi gündeme gelmektedir. Öyle ki TİP kendini milliyetçi, Atatürkçü ve ikinci millî kurtuluş savaşını verecek yegâne güç olarak tanımlamıştır. Bu çalışmada TİP çevresi özelinde sosyalizmin Anadolu'da meşrulaştırılma çabaları irdelenmiştir. Temel kaynak olarak TİP'in parti programları, bildirileri, broşürleri, parti tarafından yayınlanan kitaplar ve ihtiyaç halinde telif eserlere başvurulmuştur. Atatürkçülük ve milliyetçilik tartışmaları ekseninde ise sol ve sağ görüşlü gazete ve dergiler kıyaslamalı olarak kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atatürkçülük, Kapitalizm, Milliyetçilik, Sosyalizm, Türkiye İşçi Partisi.

ABSTRACT

SEYHAN, Özlem, **Efforts to Legitimize Socialism in Anatolia: The Milieu of the Workers' Party of Turkey and "Halkın Derdi" Newspaper**, CTAD, Year 22, Issue 44 (Spring 2026), pp. 547-572.

Socialism, like other ideological movements, entered Turkey after the Second Constitutional Era and became effective through the associations and parties that were established. Socialist intellectuals, aiming to gain supporters for their ideas through the magazines and newspapers they published, spoke on many issues such as the country's development, education, justice, and economy. By drawing attention to the existence of two dominant classes in society, the focus is on eliminating the social and economic inequality between workers, laborers and capitalist capitalists. However, socialists, who experienced various difficulties until the May 27 coup due to political pressures, arrests and party closures, reorganized by taking advantage of the freedom and democracy environment brought by the coup. The Workers Party of Türkiye, which was established during this period, represented socialism as explained in its programme, legislation and declarations. The party is focused on preventing the exploitation of the people, establishing social justice by protecting the rights of workers and farmers, contributing to the development of the country by increasing production in industry and agriculture, nationalizing the basic means of production and industry, and eliminating injustice in income distribution through controlled policies. Based on the understanding of peace at home, peace in the world, a foreign policy that is completely independent, peaceful and has humanistic principles is aimed for. TİP defined itself as a nationalist, Kemalist and force that would wage the second national war of independence. In this study, the efforts to legitimize socialism in Anatolia were examined, specifically in the TİP circle.

Keywords: Kemalism, Capitalism, Nationalism, Socialism, Workers' Party of Turkey

Giriş

Osmanlı Devleti 19. Yüzyılın ikinci yarısında sosyalist düşüncelerle tanışmıştır. Namık Kemal, Şemsettin Sami ve Âli Paşa gibi isimler sosyalizm ve komünizm hakkındaki düşüncelerini açıklamıştır. Ancak II. Meşrutiyet öncesinde Osmanlı'da sol düşüncenin geliştiğini söylemek mümkün değildir. Öyle ki bir yandan II. Abdülhamid idaresinin benimsediği baskıcı düzen, öte yandan sanayiini kuramayan ülkede bir işçi sınıfının bulunmaması temelde işçi hakları, eşitlik, adalet, grev hakkı gibi söylemlere dayanan sosyalizmin tutunmasına imkân vermemiştir.¹ II. Meşrutiyet'in ilanı ise yurt genelinde hür bir ortamın doğmasına sebep olmuş ve siyasal ve ideolojik fikirler bu ortam içerisinde teşkilatlanma imkânı bulmuştur. Osmanlı Sosyalist Fırkası da bu vesileyle 1910 yılında kurulmuştur. Fırka mensuplarından Hüseyin Hilmi beyin çıkardığı *İştirak* gazetesi sosyalizmi tanıtmaya görevi üstlenmiştir.² *İştirak*'ta Osmanlı Sosyalist Fırkasının beyannamesi,³ programı⁴ ve çalışma yöntemi⁵ açıklanmıştır. Fırka, gazete tarafından açık bir şekilde desteklenmiştir.⁶ Bu gelişmelere paralel olarak Meclis-i Mebusan'da da bir sosyalist grup oluşturulmuştur. Nitekim 1913 yılında İttihat Terakki'nin Mahmut Şevket Paşa suikastını gerekçe göstererek bütün muhalif liderleri Sinop'a sürgün etmesi üzerine Osmanlı Sosyalist Fırkası fiilen faaliyetlerine son vermiştir.⁷

¹ Savaş Açıkçaya, "27 Mayıs 1960 Öncesi Türkiye'de Sol Akımlar", *Tarih Dergisi*, Sayı 50, İstanbul 2010, s. 221-250. 225.

² *İştirak*, Sayı 1, Şubat 1325(1910).

³ "Osmanlı Sosyalist Fırkası Beyannamesidir", *İştirak*, Sayı 20, Eylül 1326(1911), s. 279- 282.

⁴ "Osmanlı Sosyalist Fırkası Programı", *İştirak*, Sayı 20, Eylül 1326(1911), s. 283-284.

⁵ "Nasıl Çalışmalıyız", *İştirak*, Sayı 20, Eylül 1326(1911), s. 384-385.

⁶ A. Rıfki, "Hayat-ı Avam", *İştirak*, Sayı 1, Şubat 1325(1910), s. 6-7; A. Rıfki, "İçtimai Çıbanlar", *İştirak*, Sayı 2, Şubat 1325(1910), s. 18-19; "Hayat ve Hakikat", *İştirak*, Sayı 2, Şubat 1325(1910), s. 6-7; "Muhasebe-i İctimaiyye Sosyalistliğin Atısı", *İştirak*, Şubat 1325(1910), s. 36 – 41; "Anadolu'da Açlık", *İştirak*, Sayı 14, Mayıs 1326(1911), s. 223.

⁷ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler I*, Kronik Yayınları, İstanbul 2024, s. 239-255; Mete Tuncay, "Hüseyin Hilmi Çevresi ve Osmanlı Sosyalist Fırkası", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s. 1450-1452; Mete Tuncay, "Osmanlı Devleti'nde Sol Akımlar ve Partiler", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1985s. 1445-1450; Selçuk Gürsoy, *Osmanlı Sosyalist Fırkası ve Yayınları*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.

I. Dünya Savaşı'nın ardından 1919 yılında Hüseyin Hilmi liderliğinde kurulan Türkiye Sosyalist Fırkası ve Dr. Şefik Hüsnü'nün ön plana çıktığı Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası (TİÇSF) siyasi varlık gösterebilmişlerdir.⁸ TİÇSF III. Enternasyonele bağlı olması hasebiyle oldukça önemlidir ve Türkiye'deki komünist hareketin öncüsü konumundadır. İstanbul'un işgalinin akabinde parti üyelerinin büyük bir kısmı Anadolu'ya geçecek Millî Mücadele hareketini desteklemiştir. İstanbul'da kalan kesimin çıkardığı *Aydınlık* dergisi ise komünizmin toplumsal meselelere bakışını,⁹ Türkiye'deki sosyal sınıfların durumunu,¹⁰ özellikle köylü ve işçilerin yaşam şartlarını, ülkeler için ekonomik bağımsızlığın önemini,¹¹ sanatın halk ile olan bağlantısını açıklamıştır.¹² Türkiye'deki sol hareketler üzerinde etkili olan bir diğer siyasi teşekkül ise Mustafa Suphi liderliğinde 1920 yılında Bakü'de kurulan Türkiye Komünist Partisidir(TKP). Mustafa Suphi'nin öldürülmesi ve komünist örgütlenmenin yer altına çekilmesi üzerine TKP'nin devamı niteliğindeki Türkiye Halk İştirâkiyun Fırkası kurulmuştur.¹³ Ancak tek parti döneminde sosyalist partiler siyasi varlık gösterememiştir.

Türkiye'de muhalefetin canlanıp çok partili hayata geçişin yaşandığı 1946 yılının Mayıs ayında Türkiye Sosyalist Partisi(TSP) kurulmuştur.¹⁴ Parti, *Gerçek* gazetesi aracılığıyla fikirlerini yaymaya çalışmıştır. *Gerçek* gazetesinde açıklanan parti programına göre partinin temel hedefi Türkiye Cumhuriyeti'ni bir halk devleti haline getirmek ve halkın kayıtsız şartsız kendi kendini idare etmesine imkân tanımaktır.¹⁵ Gazetede yurttan ve dünyadan haberler verilmiş, millet uğruna çalışmanın önemi,¹⁶ sendikacılığın nasıl geliştirileceği¹⁷ ve ülkedeki

⁸ Y. Doğan Çetinkaya, "Sosyalizmi İdrak Etmek: Bir Mütareke Dönemi Gazetesi (Sosyalist İdrak Gazetesi), *Mete Tunca'y'a Armağan*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 499-536.

⁹ Sadrettin Celal, "Hürriyet Telekkileri", *Aydınlık*, Sayı 7, Temmuz 1922, s. 178-182.

¹⁰ Şefik Hüsnü, "Türkiye'de İctimai Sınıflar", *Aydınlık*, Sayı 1, Haziran 1921, s. 9-14.

¹¹ Vedat Nedim, "İktisadi İstiklal", *Aydınlık*, Sayı 18, Teşrinievvel 1923, s. 422-428; Müfit Ahmet, "Milli İktisad", *Aydınlık*, Sayı 8, Ağustos 1922, s. 214-215.

¹² Şefik Hüsnü, "Halk ve Sanat", *Aydınlık*, Sayı 7, Temmuz 1922, s. 182-186.

¹³ Batuhan Alişanoğlu, "Tek Parti Döneminin Düşünsel Ortamı İçinde Sol Basının Yeri", *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, Sayı 9, Temmuz 2021, s. 425-474.

¹⁴ "Türkiye Sosyalist Partisi Teşkilatının Esasları Nelerdir", *Gerçek*, 9 Temmuz 1946, s. 5.

¹⁵ "Türkiye Sosyalist Partisi Programı", *Gerçek*, 7 Temmuz 1946, s. 2.

¹⁶ "Parti Hizmeti, Millet Hizmeti", *Gerçek*, 7 Temmuz 1946, s. 2.

¹⁷ "Sendikacılık", *Gerçek*, 7 Temmuz 1946, s. 4.

antidemokratik kanunların değiştirilmesinin zarureti üzerinde durulmuştur.¹⁸ Aynı şekilde *Gün* dergisi de partinin fikirlerini kültürel sahada yaymak için çalışmalar yapmıştır.¹⁹ Dergide sanat, edebiyat,²⁰ eğitim,²¹ gençlik²² üzerine yazılar yayınlanmıştır.

1946 yılında kurulan bir diğer sosyalist parti ise Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi'dir (TSEKP). Uzun yıllar komünist fikirleri nedeniyle hapis yatan Şefik Hüsnü Değmer partinin ideolojik ve siyasi lideridir. TSP de TSEKP de uzun ömürlü olmamıştır. Sosyalistler 1951-1952 tutuklamaları ile ağır bir darbe almıştır. 1960 yılına kadar komünist ideoloji adeta sindirilmiştir. Çok partili hayata geçişten 1960 darbesine kadar olan sürede Türkiye'nin dış politikasındaki gelişmeler komünizm ve sosyalizme bakışı etkilemiştir.²³

27 Mayıs 1960 askerî darbesi ile ordu yönetime el koymuş ve Demokrat Parti iktidarına son verilmiştir. Yeni yönetim ülkeyi antidemokratik kanunlardan ve uygulamalardan kurtarmayı hedeflediğini sık sık dile getirmiştir. Bu ortam içerisinde sol görüşlü oluşumlara da yeni bir yaşam alanı doğmuştur. Ancak bu sol anlayışın Kemalizm'le bağdaştırılmak için özel bir çaba sarf edildiği de görülmektedir. Bu bağlamda *Yön* dergisi ve dergi çevresi sosyalizmle Kemalizm'i ortak bir paydada birleştirme hedefine odaklanmıştır.²⁴ Nitekim Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı,²⁵ millî ekonomi sistemi, Batılılaşma ve çağdaşlaşma yöntemi, gençlik,²⁶ eğitim, kültür, sanat ve edebiyata dair bakış açısı ile aynı çizgide yer

¹⁸ "Türkiye Sosyalist Partisi Antidemokratik Mevzuat ve Sistem Değişmedikçe Seçimlere Girmiyor", *Gerçek*, 10 Temmuz 1946, s. 1.

¹⁹ Adil Müstecaplıoğlu, "Kültür Hürriyeti", *Gün*, 3 Kasım 1945, s. 1; Hasan Tanrıku, "Gelecek Yılların İçtimalı ve Kültürel Bünyemizde Daha Büyük Gelişmelere Yol Açacağını Ummaktayız", *Gün*, 3 Kasım 1946, s. 1.

²⁰ Aziz Nesin, "Biz Demokratımız Dostlar", *Gün*, Sayı 18, 22 Mayıs 1946, s. 6.

²¹ Cami Baykurt, "Sulh ve Terbiye", *Gün*, 3 Kasım 1945, s. 1.

²² Adil Esat, "Yarının Gençliği", *Gün*, 23 Şubat 1946, Sayı 6. s. 1.

²³ Ayrıntılı bilgi için: Cüneyt Akalın, *Soğuk Savaş ABD ve Türkiye I*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2003, s. 15-20.

²⁴ Ezgi Pınar, "27 Mayıs'ın İzinden Türk Solu ve Milliyetçilik: Kemalizm ve Yön Hareketi, Milli Demokratik Devrim", *Milkiye*, Cilt 32, Sayı 260, Mart 2014, s. 193-205; Doğan Avcıoğlu, "Kemer Sıkılım", *Yön*, Sayı 1, Aralık 1961, s. 5; "Bildiri", *Yön*, Sayı 2, Aralık 1961, s. 8; Doğan Avcıoğlu, "Yapıcı Milliyetçilik", *Yön*, Sayı 4, Ocak 1962, s. 3; Mümtaz Soysal, "Milliyetçilik", *Yön*, Sayı 4, Ocak 1962, s. 11.

²⁵ Türkkaya Ataöv, "Devrimler Bitmez", *Yön*, Sayı 22, Mayıs 1962, s. 2.

²⁶ "Gençlik", *Yön*, Sayı 5, Ocak 1962, s. 4.

aldığını vurgulayan *Yön*²⁷ dergisi yazarlarından Doğan Avcıoğlu, sosyalizmin bütün bunların doğal bir bileşeni olduğu tezini savunmuştur.²⁸ 27 Mayıs darbesi akabinde Türkiye’de canlanan düşünce hayatı ve siyasal ortamın hareketlenmesi üzerine sol görüşlü gazeteler, dergiler, dernekler ve partiler yeniden faaliyetlerine başlamışlardır. Bu şartlar altında kurulan Türkiye İşçi Partisi Türkiye’deki sol ideolojisinin gelişmesi ve önemli aydınları etrafına toplaması açısından oldukça önemlidir.²⁹

Türkiye İşçi Partisi

Türkiye İşçi Partisi 13 Şubat 1961 tarihinde on iki sendikacı tarafından kurulmuştur.³⁰ 8 Ağustos 1961 tarihinde yayınlanan parti programında Türk ulusunun Atatürk önderliğinde başlattığı emperyalizme karşı verilen hürriyet mücadelesinin aynı samimiyetle sürdürüleceği belirtilmiştir.³¹ Atatürk’ün eşitlik adalet, istiklal, insan hak ve hürriyetleri hakkındaki düşüncelerinin benimsendiği görülmektedir.³² Halkın, halk tarafından, halk için yönetilmesi prensibini benimseyen TİP, Türk vatandaşlarının hak ve vazifede eşit olmasını, ekonomik engellerin kaldırılmasını, sanığın cezası kesinleşene kadar masum sayılmasını, hâkim ve savcılarının tarafsız olmasını istemiştir.³³ Eğitim ve öğretime dair görüşlerini de açıklayan parti eğitimin müspet ilimin yanında bireye iş birliği yeteneği, özgür düşünme ve demokratik bir ruh kazandırmasını hedeflemiştir.³⁴ Ekonomide ise üretim artırılmalı, gelir ve servet dağılımı adil bir şekilde yapılmalıdır. Bunun için de ülkenin doğal kaynakları, bankalar, özel teşebbüsler vatandaşların menfaatlerinin gerektirdiği ölçüde kamulaştırılmalıdır.³⁵

Türkiye İşçi Partisine göre işçiler menfaatlerini bireysel olarak ya da sendikalar aracılığıyla koruma hakkına sahiptir.³⁶ Kalkınmayı sağlamak için sosyal adaletin

²⁷ Halim Köylü, “Sosyalizmin Beş Şartı”, *Yön*, Sayı 22, Mayıs 1962, s. 14.

²⁸ Doğan Avcıoğlu, “Sosyalizm Anlayışımız”, *Yön*, Sayı 36, Ağustos 1962, s. 3.

²⁹ Bedir Sala, “Türkiye Sosyalist Hareketinin Tarihsel Seyri: Dönemler, Gündemler ve Konjektürel Yönelimler”, *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, Sayı 61, Aralık 2021, s. 20.

³⁰ *Türkiye İşçi Partisini Tanıyalım*, Karınca Basımevi, İstanbul, 1965, s. 3.

³¹ *Yurt Sorunları ve Çözüm Yolları, Türkiye İşçi Partisi*, Kardeş Matbaası, Ankara, 1964, s. 47-48; Artun Ünsal, *Türkiye İşçi Partisi: Umuttan Yalnızlığa (1961-1971)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2002.

³² *Türkiye İşçi Partisi Programı*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1961, s. 5.

³³ Mehmet Ali Aybar, *Türkiye İşçi Partisi Tarihi*, Hazırlayan Kıvanç Koçak, İletişim Yayınları, İstanbul 2014, s. 135-169.

³⁴ Hasan Arslan, “Böyle Maarifci İstemiyoruz”, *Sosyal Adalet*, Sayı 6, Nisan 1963, s. 2.

³⁵ *Türkiye İşçi Partisi Tüzüğü*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1962, s. 6.

³⁶ *Türkiye İşçi Partisi Programı*, Ersa Matbaacılık, İzmir, 1964, s. 28.

temini, halk ve aydın arasında yüzyıllarca devam eden kopukluğun giderilmesi gereklidir.³⁷ Dış siyasette ise Atatürk'ün yurtta sulh cihanda sulh ilkesi benimsenmiştir. Dünya barışının, uluslararası silahsızlanmanın sağlanmasında aktif iş birliği yapılacağı vurgulanarak uluslararası hukukun kaidelerine saygılı olma teminatı verilmiştir. Bu temel esaslarla belirlenen Türkiye İşçi Partisi programında Adnan Arkın, Ahmet Muşu, Avni Erakalın, Hüseyin Ulubaş, İbrahim Denizcier, İbrahim Güzelce, Kemal Nebioğlu, Kemal Türkler, Rıza Kuas, Saffet Göksüzöğlü, Salih Özkarabay ve Şaban Yıldız'ın imzaları vardır.³⁸

Partinin Avni Erakalın öncülüğünde kurulmuş olmasına rağmen Erakalın, milletvekili aday olarak gösterilmeyeceği gerekçesiyle kısa süre içerisinde istifa etmiştir. Bu istifanın da etkisiyle TİP ideolojik bir sarsıntı yaşamıştır. Parti ileri gelenlerinin girişimleriyle dönemin aydınlarıyla çeşitli görüşmeler yapılmış ve Mehmet Ali Aybar'ın partiye katılımı sağlanmıştır. Aybar'ın şahsi çabaları ile hem Türkiye'de sol faaliyetler hem de parti çalışmaları yeni ve özgün bir hüviyet kazanmıştır. Aybar, eşitlik, adalet, bağımsızlık hak ve hürriyet arayışında olan kişi ve gruplara çağrıda bulunarak partiye katılmasını istemiştir.³⁹ Buna göre TİP, ırgat ve küçük köylülerin, aylıklı ve ücretlilerin, küçük esnafların, sanatkârların, dar gelirli serbest meslek sahiplerinin, ilerici gençliğin ve aydınların partisidir.⁴⁰ Amacı işçi sınıfını ve bütün emekçi halk yığınlarını eğitip, aydınlatarak ulusal kalkınma ve ilerlemenin bilinçli itici gücü haline getirmektir.⁴¹ Bu çağrı kısa sürede karşılık bulmuş, Behice Boran, Sadun Eren ve Nihat Sargın gibi isimler partiye katılmıştır. Aydınların etkin bir yer edindiği TİP'de bu sefer de işçilerin yeterince temsil edilmediği ve aydınların toplumcu yaklaşımdan uzak olduğu yönünde eleştiriler yükselmiştir.⁴²

1964 yılında ise Türkiye İşçi Partisi programını yeniden düzenlemiş, kişi hak ve hürriyetlerin önemine vurgu yapmıştır.⁴³ Aynı yıl Ankara'da halka açık yapılan Genel Yönetim Kurulu toplantısında Türkiye'nin iç ve dış meselelerine yönelik

³⁷ *Amacımız, Yolumuz, Yöntemimiz*, Emek Basımevi, Ankara, 1963, s. 7-11.

³⁸ *Türkiye İşçi Partisi Programı*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1961, s. 5-16.

³⁹ Sait Kırmızıtoprak, "İrkçı, Sömürücü Tehlikeyi Görmek ve Birleşmek Gerek", *Sosyal Adalet*, Sayı 5, Nisan 1963, s. 14.

⁴⁰ *Türkiye İşçi Partisi Tüzüğü*, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1965, s. 5-7; Ömer Nida, *Yarın Biz Konuşacağız Tıp Tarihi ve Anılar*, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul 2000.

⁴¹ *Türkiye İşçi Partisi Kimlerin Partisidir*, Sıralar Matbaası İstanbul 1962, s. 1-5; Mehmet Selik, "İşçileri ve Bir Dostu Uyarış", *Sosyal Adalet*, Sayı 4, Nisan 1963, s. 10.

⁴² Tark Ziya Ekinci, "Toplumculuk Yapan Aydınlarımız", *Sosyal Adalet*, Sayı 7, Ekim 1964, s. 8-9.

⁴³ "Türkiye İşçi Partisinin Çağrısı", *Sosyal Adalet*, Sayı 7, Ekim 1964, s. 25; *Siyasi Partiler Kanunu İle Anayasa Hakları Nasıl Kısıtlanıyor*, Ersa Matbaacılık, İstanbul, 1964, s. 15.

konuşmalar yapılmış özellikle Mehmet Ali Aybar'ın Kıbrıs hakkındaki açıklamaları çeşitli tartışmaları beraberinde getirmiştir. Öyle ki Aybar Türkiye'nin Kıbrıs'a askerî müdahalesinin gündeme geldiği esnada olayların barışçı ve insancıl bir şekilde çözülmesi temennisinde bulunmuştur. Aybar, Yunanistan, Türkiye, Kıbrıslı Türk ve Rum cemaatlerin bir araya gelerek ulusların güvenlik içerisinde birlikte yaşamalarının teminini sağlayacak çözümler bulunmasını istemiştir.⁴⁴ Türkiye'nin Kıbrıs meselesinde tam bağımsız⁴⁵ ve "kişiliği olan" bir dış politika yürütmesi gerektiğini savunun TİP çevresi sorunun yalnızca alakadarlar arasında çözüleceğini vurgulamıştır.⁴⁶ Ancak Aybar'ın bahsi geçen konuşması basında ve Adalet Partisi cephesinde ciddi eleştirilere yol açmış, hatta ENOSİS davasının desteklendiği ileri sürülmüştür. Eleştirilerin odağında yer alan Mehmet Ali Aybar'ın papaz Makarios'la aynı çizgide yer aldığı dahi söylenmiştir. Ancak bu iddialar TİP tarafından yayınlanan broşürlerle şiddetle reddedilerek meselelerin gerçekçi politikalarla hatta Misak-i Millî ışığı altında çözülebileceği belirtilmiştir.⁴⁷ TİP Kıbrıslı Türklerin can ve mal güvenliğinin bir an evvel sağlanarak adadaki güvenliğin tesis edilmesi gerektiğini de dile getirmiştir.⁴⁸

Türkiye İşçi Partisinin teşkilatını sağlamlaştırarak seçimlere hazırlandığı 1964 yılında meydana gelen dikkate değer bir gelişme ise Akhisar olaylarıdır. Tütün yetiştiriciliği yapılan Akhisar'da halkın toprak sahibi olmaması ve ürünlerin yabancı firmalar ve tütün tüccarları tarafından cüzi miktarlara satın alınması nedeniyle yaşanan ekonomik sıkıntılara bir çözüm bulmak iddiasındaki TİP, burada bir miting yapmaya karar vermiştir.⁴⁹ Ancak miting öncesi Komünizmle Mücadele Derneği ve Adalet Partisi İlçe Teşkilatı bildiriler dağıtarak TİP'e karşı bir provokasyon hazırlamıştır.⁵⁰ Nitekim miting başlayınca 20-30 kadar kişi önce "yuh" diye bağırarak ve "küfürler etmek" suretiyle toplantıyı dağıtmak istemiştir. Sonuç alınamayınca İstiklal Marşı okunarak kürsüdekiler susturulmuştur, ardından getirilen düdüklü üflenerek konuşmalar kesilmeye çalışılmıştır. Mitingin devam etmesi üzerine sahneye kasalarca portakal fırlatılmıştır. TİP Akhisar İlçesi

⁴⁴ "Mehmet Ali Aybar Dış Politikamızı Anlatıyor", *Sosyal Adalet Dergisi 1. Eki*, 7 Ekim 1964, s. 1-19.

⁴⁵ İdris Küçükömer, *Bağımsızlık Sorunu*, Karınca Matbaası, İstanbul, 1966, s. 4-23.

⁴⁶ "Olaylara Bakış", *Sosyal Adalet*, Sayı 7, Ekim 1964, s. 1.

⁴⁷ *Boş Bardakta Koparılan Fırtına, Kıbrıs Meselesinde Neden İşçi Partisine Saldırdılar*, Önder Matbaası, Bornova 1964, s. 2-13.

⁴⁸ *Türkiye İşçi Partisi Gözü İle Kıbrıs*, Önder Matbaası, Borova 1964, s. 1-14.

⁴⁹ Erdoğan Başar, "Tarih Toprak Reformunu Haklı ve Mümkün Buluyor", *Sosyal Adalet*, Sayı 2, Mart 1963, s. 7.

⁵⁰ Çetin Altan, *Ben Milletvekili İken*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2005, s. 348-353.

yöneticileri emniyet güçlerini vazifeye çağırır da herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Bunun üzerine taşlı sopalı saldırılar başlamıştır, karşı bir savunma olarak Türkiye İşçi Partililer İstiklal Marşını okumuş ancak “*sözde* milliyetçilerin saygısız davranışlara devam ettiği” kaydedilmiştir. Emniyet amirinin duruma müdahale etmemesi üzerine tırmanan olaylara rağmen Akhisarlı tütün üreticilerinin konuşmaları ilgi ile dinlediği belirtilmiştir. Akhisarlı tütün üreticilerinin TİP’in konuşmalarını ilgi ile dinlemesi ise TİP’in fikirlerinin halk nezdinde bir karşılık bulduğunun göstergesidir. Ancak dönemin ağır antikomünizm faaliyetleri, sosyalizm, eşitlik ve adalet söylemlerinin Sovyet taraftarlığı olarak algılanması Anadolu halkını endişelendirmiştir. Ayrıca emniyet güçlerinin yaşanan olaylar esnasında sergilediği tutum ülke genelinde komünizme nasıl bakıldığının göstergesidir.⁵¹ TİP çevresine göre ise bu saldırıların ve komünizmle mücadele söylemlerinin temelinde anayasal düzeni yıkmak ve faşizmi yükseltmek hedefi vardır. Öyle ki kendisini milliyetçi, dindar ve komünizm düşmanı olarak gösteren çoğu kişinin komünizmin ne olduğunu dahi bilmediği ileri sürülmüştür.⁵²

Bu olaylardan sonra muhalefetini sertleştiren TİP, AP’nın ve Süleyman Demirel’in halk düşmanı olduğunu, çeşitli yalanlarla milleti kandırdığını ve Türk işçilerin ezilmesine yol açtığını savunmuştur.⁵³ Seçim öncesi halkı TİP bünyesinde toplanmaya davet ederek işçinin, köyünün, küçük esnafın ve zanaatkârın haklarının korunacağına vurgu yapmıştır. Yunus Emre,⁵⁴ Karacaoğlan,⁵⁵ Pir Sultan Abdal, Serdari, Âşık Ali İzzet ve Âşık Ruhsati gibi halk şairleri ile adeta

⁵¹ Serhat Sipahi, *Demokrat Parti Döneminde Komünizmle Mücadele (1950-1960)*, Kitabevi Yayınları, 2024, s. 10- 50.

⁵² 5-6 Mart Akhisar Olayları, Başnur Matbaası, Ankara, 1965, s. 1-15; Meşe, *age.* s.117-172. Bununla birlikte makaleye konu olan dönemde pek çok komünizm karşıtı yayın yapılmış, bilhassa mukaddesatçı milliyetçi aydınlar komünizmin Türk toplumu için neden tehlike arz ettiğini açıklama yolunu tutmuştur. Ayrıntılı bilgi için: Hilmi Ziya Ülken, *Taribi Maddeciliğe Reddiye*, İstanbul Kitabevi, 1963; Fehmi Cumaloğlu, *Komünizm ve İslam*, İlim Yayma Cemiyeti Yayınları, 1963; Cevat Rifat Atilhan, *Türkçöğlü Düşmanını Tanı*, Aykurt Neşriyat, İstanbul 1966; *Utanç Albümü*, Milliyetçi Kadınlar Derneği Yayınları Broşürü 6, Kardeş Matbaası, Ankara 1970.

⁵³ *Bunlar Halk Düşmanlarıdır*, Türkiye İşçi Partisi Buroşürü, Ankara, 1965, s. 1-3.

⁵⁴ “Gitti beyler mürvet,

Binmişler birer atı

Yediği yoksul eti

İçtiği kan olmuştur.” *Gelin Canlar Bir Olalım*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1965, s. 3.

⁵⁵ “Yeme el malını er geç verirsin

İğneden ipliğe sorulur bir gün”, *Gelin Canlar Bir Olalım*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1965, s. 5.

mevcut düzene baş kaldırmak için halka cesaret verilmek istenmiştir. Seçilen şüirlerde hak, adalet arayışı, zalimlere karşı savaşmanın kutsallığı konularına vurgu vardır.⁵⁶ Bu noktada Anadolu’da sosyalizmi meşrulaştırma⁵⁷ çabaları net bir şekilde kendini göstermektedir. Öyle ki parti çevresi Anadolu’nun herkes tarafından benimsenen kadim değerlerini ön plana çıkarmıştır. Anadolu âşıkları halkın dertleriyle dertlenmiş, yüzyıllar boyunca zulüm karşısında adalet aramışlardır. TİP de aynı geleneğe sahip çıkarak halkın yanında yer aldığı her fırsatta dile getirmiştir. Bu tavır partinin ve parti çevresinin Anadolu’da meşruluk kazanma çabaları olarak yorumlanabilir. Geleneklerine ve kutsalına son derece bağlı olan Anadolu halkının bu yaklaşıma kayıtsız kalmayacağı düşünülmüştür. Elbette bu durum TİP’in fikirlerinde samimi olmadığı anlamına gelmemektedir. Ancak dönemin şartları içerisinde sosyalist bir partinin kabul görmesi için birtakım meşruiyet unsurlarına ihtiyaç duyduğu da yadsınmaz.

Türkiye İşçi Partisi gerek fikirleri,⁵⁸ parti programı,⁵⁹ mitingler ve yaptığı yayınlarla⁶⁰ halkın ilgisini çekmeyi başarmış, başta İstanbul, Ankara ve İzmir olmak üzere Anadolu’nun çeşitli şehirlerinde teşkilatlanmayı başarmıştır. Türkiye’de sosyalizm ve Kemalizm’in birlikte değerlendirilmesi açısından da oldukça önemli bir yere sahip olan parti, tabiri caizse “ideoloji mektebi” vazifesi görmüştür. Bu bakımdan sosyalizm ve komünizmin Anadolu’da yine sol görüşlü çevrelerce nasıl anlaşıldığını göstermesi açısından Malatya’da çıkarılan *Halkın Derdi* gazetesi dikkate değerdir. Öyle ki Malatya, konumu, ekonomik ve sosyal durumu itibarıyla partinin halk tarafından kabul edilme sürecinde önemli bir yere sahiptir. Anadolu’nun içinden bir sesle mevcut sorunları dile getirmek, bunlara çözüm üretmek ve halkla bütünleşmek amacının adeta bir yansımasıdır.

⁵⁶ Bu ortam içerisinde 10 Ekim 1965 tarihinde seçime giren parti %3 oy olarak Meclise 15 milletvekili sokmayı başarmıştır. Sala, agm. s. 21.

⁵⁷ Meşruiyet kavramı üzerine yapılan tartışmalar Max Weber’in meşruiyete yönelik çözümleri ile başlamıştır. Weber’e göre meşruiyet siyasi rejimlerin varlığı için gereklidir. Bir siyasi kurumun varlığını halk nezdinde kabul ettirmesi ve bu kurumun varlığının en uygun ve doğru sonuçları doğuracağına inandırma çabası meşruiyet kavramı ile açıklanmıştır. Halkın bir fikri haklı, geçerli ve doğru olarak görmesi için toplum vicdanında bahsi geçen fikir ve ideolojilerin benimsenmesi gereklidir. Bu noktada bir siyasal partinin ya da eylemin meşruiyeti toplum onayını gerekli kılmaktadır. Levent Gönenç, “Meşruiyet Kavramı ve Anayasaların Meşruiyeti Problemi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* Cilt 50, Sayı 1, 2001, s. 131-152; Halis Çetin, “Siyasetin Evrensel Sorunu: İktidarın Meşruiyeti- Meşruiyetin İktidar”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2003, Cilt 58, Sayı 3, s. 61-88.

⁵⁸ *Türkiye İşçi Partisi’nin İlk Seçim Toplantısı*, Tıp İstanbul İl Başkanlığı Buroşürü, İstanbul, 1965, s. 1.

⁵⁹ Murat Sarıca, *1961 Anayasasının Sosyal Niteliği*, Karınca Matbaası, İstanbul, 1966, s. 9-12.

⁶⁰ *Türkiye İşçi Partisi Seçim Bildirisi*, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1965, s. 3-19.

Halkın Derdi Gazetesi

Halkın Derdi gazetesi “haftalık toplumcu halk gazetesi” ibaresiyle 14 Ağustos 1965 tarihinde yayına başlamıştır. Sahibi ve sorumlu müdürü Mehmet Hayrettin Abacı’dır. Yönetim merkezi Malatya Oral Han, numara 20, telefon numarası 1843’tür. Her bir nüshanın fiyatı 10 kuruştur.⁶¹ Gazete 1965 seçimleri öncesinde faaliyete başladığı için daha çok TİP’in seçim propagandasını yapmak⁶² ve halkı sosyalizme ısındırmak için gayret göstermiştir.⁶³

Gazetede bilhassa Malatya’daki sosyal ve ekonomik sorunlar hakkında bilgiler verilerek çözüm önerileri üretmiştir. Öyle ki liselerde matematik, geometri, fizik, kimya gibi derslerin öğretmeninin olmadığı,⁶⁴ Arguvan ve Pötürge ilçesinde çok uzun süredir doktor bulunmadığı için halkın zor durumda kaldığı belirtilmiştir.⁶⁵ Yağışların da artmasıyla yolların çamur altında kaldığı, pek çok ilçeye giden yolların harap vaziyette olduğu,⁶⁶ belediyenin yol yapımına yeterli önemi vermediği,⁶⁷ sokaklardaki çeşmelerin akmadığı, evine su ve elektrik aboneliği alamayan fakir halkın mağdur edildiği yazılmıştır.⁶⁸ Özellikle şehirdeki işsizlik oranının her geçen gün arttığı, birkaç kişinin işe alınacağı yerlere bile yüzlerce vatandaşın başvurduğu belirtilerek ülke genelinde de geçerli olan sorunların yerele yansması hakkında bilgiler verilmiştir.⁶⁹ Bununla birlikte özellikle Malatya’daki olaylardan yola çıkarak jandarmaların vatandaşı dövmek, hakaret etmek ve hırpalamak suretiyle insan haklarına aykırı davrandığı kaydedilmiştir.⁷⁰ Nitekim tevkifhanelerde, hapishanelerde veya toplumsal suç teşkil eden olaylarda ilk olarak zanlıların dövülmesi insan haklarına ve sosyal adalet anlayışına aykırı

⁶¹ *Halkın Derdi*, 14 Ağustos 1965, s. 1.

⁶² 1963 yılında Malatya il teşkilatını kuran parti 1965 yılında burada bir gençlik kolu kurmuştur. Malatya Gençlik Kolu Başkanı Sabahattin Uygur, üyeleri ise Adnan Aras, İhsan Kara, Yalçın Özkul, Adil Parlak, Celal Aybek, İmam Çeri, İhsan Özgel, Kudret Özçiftçi’dir. “Türkiye İşçi Partisi Malatya’da Güçleniyor”, *Halkın Derdi*, 25 Ağustos 1965, s. 1.

⁶³ “Gençliğin Sesi”, *Halkın Derdi*, 25 Ağustos 1965, s. 1.

⁶⁴ “Lisede Öğretmen Yok”, *Halkın Derdi*, 17 Kasım 1965, s. 2.

⁶⁵ “Arguvan’da Doktor Yok”, *Halkın Derdi*, 17 Kasım 1965, s. 2; “Pötürgeden Birkaç Not”, *Halkın Derdi*, 16 Mayıs 1969, s. 1.

⁶⁶ “Pötürgenin ve Pötürgelilerin Dertleri”, *Halkın Derdi*, 16 Mayıs 1969, s. 2.

⁶⁷ “Yollar Çamurdan Geçilmiyor”, *Halkın Derdi*, 17 Kasım 1966, s. 2.

⁶⁸ “Çeşmeler Kuru”, *Halkın Derdi*, 17 Kasım 1966, s. 2; M. Hayrettin Abacı, “Pötürgeye Bakış”, *Halkın Derdi*, Mayıs 1969, s. 1.

⁶⁹ “Malatya Seçim Sonuçları Nasıl Olacak”, *Halkın Derdi*, 25 Ağustos 1965, s.1.

⁷⁰ “Yöneticilerin Dikkatine: Halk Jandarma Dayağından Şikayetçi”, *Halkın Derdi*, 5 Eylül 1965, s. 1.

görülmüştür. Halkın sorunları ile yakından ilgilenen gazete ve parti çevresi mevcut durumun ancak insana ve insan haklarına önem veren bir siyasi oluşum ile çözüleceğini savunmuştur.

Seçim propagandasını ihmal etmeyen gazete bütün sorunların ancak siyasal zaferin ardından giderileceğini vurgulamıştır. Başta Malatya’da olmak üzere geniş ölçüde yoksullukla mücadele eden Anadolu halkının, “köylüye toprak, herkese iş” düsturuyula yola çıkan TİP’i destekleyeceği düşünülmüştür.⁷¹ Diğer siyasi partilerin yanında gerçekçi ve halkçı adımlar attığı savunulan TİP’in,⁷² Malatya’dan en az bir milletvekili çıkarmayı hedeflemiştir.⁷³ Halkın derdi ile dertlenen ve bunlara çözüm üretmeyi görev edinen, halkın içinden bir partinin varlığına işaret edilmiştir. Kurtuluşun bu sayede geleceği fikri telkin edilmiştir.

Halkın Derdi gazetesine konu olan önemli gelişmelerden biri de TİP’in ikinci olağan kongresinin⁷⁴ 29 Kasım 1966 tarihinde Malatya’da toplanmasıdır.⁷⁵ Toplantıya 250 kadar delege katılmış ve Genel Başkan Mehmet Ali Aybar iç ve dış pek çok meseleyi parti ideolojisi açısından ele almıştır. Partinin ülke çapında 59 ilde teşkilatlandığı ve binlerce üyesinin bulunduğu açıklanmış, TİP önderliğindeki “millî kurtuluş hareketinin” çoğunluğu gençlerin oluşturduğu geniş çevrelerce takdirle karşılandığı ifade edilmiştir.⁷⁶ Bahsi geçen yıllarda sosyalist bir oluşumun 59 farklı ilde teşkilatlanması ve özellikle gençlerin ilgisine mazhar olması partinin geniş sayılabilecek bir çevre tarafından kabul gördüğünün ve Anadolu’daki faaliyetlerinin kısmen başarıya ulaştığının bir göstergesidir.

Türkiye İşçi Partisinin Milliyetçilik ve Atatürkçülük Anlayışı

⁷¹ “Malatya Seçim Sonuçları Nasıl Olacak”, *Halkın Derdi*, 5 Eylül 1965, s. 2; “Halk Uyanıyor”, *Halkın Derdi*, 1 Nisan 1968, s. 1.

⁷² “Malatya Seçim Sonuçları Nasıl Olacak”, *Halkın Derdi*, 25 Ağustos 1965, s. 2; “Toplumculara Çağrı”, *Halkın Derdi*, 25 Ağustos 1965, s. 2.

⁷³ Malatya’da 1965 seçimlerinde 4707 oyla, %3.81 oranında oy alan TİP, 1968 senota seçimlerinde 20.918 oyla %17.47 düzeyini tutturmuştur. Bu oran TİP’in Türkiye’de ulaştığı en yüksek oran olarak kaydedilmiştir. M. Veligil, “Malatya’daki Aydınlik”, *Halkın Derdi*, 22 Şubat 1969, s. 1.

⁷⁴ Birinci olağan kongre 9-10 Şubat 1964 tarihinde İzmir’de toplanmıştır. Parti programı bu kongrede görüşülmüş ve kabul edilmiştir. Kongre Divan Başkanı Kemal Nebioğlu, başkan yardımcılarını Tahsin Ekinci ve Hayrettin Abacı’dır. Katıplığı ise İbrahim Çetkin ve Muvaffak Şeref yapmıştır. “Türkiye İşçi Partisinin Daha Önce Yaptığı Büyük Kongreler”, *Halkın Derdi*, 17 Kasım 1966, s. 1.

⁷⁵ “Şehrimizdeki Tarihi Olay”, *Halkın Derdi*, 17 Kasım 1966, s. 1; Halit Çelenk, *Türkiye İşçi Partisi’nde İç Demokrasi*, Evrensel Basım Yayım, İstanbul 2003, s. 60-80.

⁷⁶ *Çalışma Raporu İkinci Büyük Kongre*, Alfabe Matbaası, İstanbul, 1966, s. 1-43.

Türkiye İşçi Partisi programında milliyetçiliğe önemli bir yer ayrılmış ve kapitalizmin saldırgan politikasına milliyetçiliği alet ettiği sık sık dile getirilmiştir.⁷⁷ Bu bağlamda TİP, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ni (CKMP) yakın takibe almıştır. CKMP'nin genel başkanlığına Alparslan Türkeş'in getirilmesi üzerine ırkçılık, faşizm ve milliyetçilik tartışmaları başlamıştır. Öyle ki TİP, Türkeş'in ırkçı olduğunu ileri sürerek faşizmin Almanya'da uygulanan "korkunç ve canice" bir tutum olduğunu vurgulamıştır. Türkeş ise İşçi Partisinin görüşlerini eleştirerek ırkçı ya da faşist olmadığını dile getirmiştir.⁷⁸ Ancak *Halkın Derdi* gazetesinde Türkeş'in en azından hayatının bir döneminde ırkçı fikirleri benimsediği ve bunda Nihal Atsız'ın etkisi açıklanmıştır. Atsız'ın ciddi bir Hitler hayranı olduğu,⁷⁹ ırkçı fikirler savunduğu⁸⁰ belirtilmiştir. Nitekim Alparslan Türkeş gibi CKMP genel idare heyetine seçilen İ. Hakkı Yılanlıoğlu ve Hikmet Tanyu'nun da aynı tedrisattan geçerek ırkçı fikirleri benimsediği⁸¹ ve sosyalizme karşı⁸² oldukları ileri sürülmüştür.

Adalet Partisi içindeki Sadettin Bilgiç ve Osman Turan gibi bazı kişilerin de Alparslan Türkeş'e sempati ile yaklaştığı haberi yapılmıştır.⁸³ Aslında CKMP'nin güçlenerek ülkede ırkçı faşist bir anlayışın yükselmesinden duyulan korku dile getirilerek bütün yurt severlerin, devrimci ve halkçıların dikkatini bu oluşuma vermesi istenmiştir.⁸⁴ TİP, milli bir kurtuluş mücadelesi yürüttüğünü her fırsatta dile getirmiş, İstiklâl Savaşı veren Türk milletinin yeniden emperyalist güçler tarafından sömürülmesini kabul etmeyeceğini vurgulamıştır. Ayrıca dönemin siyasal ve ideolojik olayları bu yaklaşımları etkilemiştir. Ülke politikası olarak kabul edilen komünizm karşıtlığı ve Türkiye'nin ABD ile yakın ilişkiler kurma çabası sosyal adaleti zedeleyen, emperyalist fikirleri besleyen ve ülke

⁷⁷ Murat Sarıca, *Toplumcu Açından Halkçılık, Milliyetçilik Devrimcilik*, Karınca Matbaası, İstanbul, 1966, s. 15-16.

⁷⁸ "Ne Faşist Ne Irkçıyım", *Milliyet*, 5 Ağustos 1965, s. 1; Alparslan Türkeş, "Türkçülük ve Türk Birliği", *Milli Hareket*, Sayı 3, Aralık 1966, s. 2; Hasan Cengiz Akan, "Alparslan Türkeş", *Milli Hareket*, Sayı 31, Şubat 1969, s. 15-17.

⁷⁹ Nihal Atsız, "Musa'nın Necip Evlatları Bilsinler ki", *Milli İnkılâp*, Sayı 10(4), Haziran 1934, s. 9.

⁸⁰ Nihal Atsız, "Kan ve Uruk Şartı Tarihin Verdiği Ders", *Bozkest*, Sayı 6, Eylül 1940, s. 147; Nihal Atsız, "Türkler Hangi Irktandır", *Atsız Mecmua*, Sayı 1, Mayıs 1931, s. 4; Nihal Atsız, "Türkçülük", *Orkun*, Sayı 1, Ekim 1950, s. 1.

⁸¹ Hikmet Tanyu, "Türk", *Bozkest*, Sayı 8, Kasım 1940, s. 199.

⁸² Hikmet Tanyu, "Niçin Komünist Oluyorlar", *Komünizmle Mücadele*, Sayı 2, Ağustos 1950, s. 4; Hikmet Tanyu, "Komünizmle Mücadele", *Toprak*, Sayı 52, Mart 1959, s. 14.

⁸³ "Alparslan Türkeş Hakkında Bir Görüş", *Milli Yol*, Sayı 6, Mart 1962, s. 8-9.

⁸⁴ M. Hayrettin Abacı, "İrkçılar Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinde", *Halkın Derdi*, 14 Ağustos 1965, s. 2.

menfaatlerine zarar veren bir durum olarak değerlendirilmiştir. Öte yandan Türk tarihi açısından son derece önemli olan İstiklal Harbi ve bağımsızlık mücadelesi hatırlatılarak ülkenin ekonomik ve siyasal anlamda tam bağımsız olabilmesi için TİP'in fikirlerinin benimsenmesi istenmiştir. Burada dikkat çeken önemli bir mevzu vardır. Öyle ki Türk milliyetçileri ve muhafazakârları tarihî kahramanlıkları, savaşları ve şahısları her daim millî benliği güçlendiren birer değer olarak ele almış, bunları milliyetçi fikrin inşasında gençlerin kimliğini şekillendirecek manevi birer cevher olarak görmüştür. Burada benzer bir şekilde sosyalist bir oluşumun Türk tarihinden güç alma çabası göze çarpmaktadır. TİP'in halkın manevi duygularına hitap ederek, geçmişteki acı olayları ve zaferleri hatırlatıp, mevcut tehlikelere karşı birlik olmayı öğütlediği görülmektedir. Nitekim esas milliyetçi kim söyleminde yansıttığı üzere TİP, milliyetçiliğini ve Atatürkçülüğünü sağlam temeller üzerine inşa etme ve ona dayanak bulma yolunu tutmuştur.⁸⁵

Türkiye'nin mevcut şartlarda her zamankinden daha çok Atatürkçü olmaya ihtiyaç duyduğunu savunan TİP, siyasî partilerin Atatürk'ün ülkeyi karanlıktan çıkarmak, geliştirmek ve çağdaşlaştırmak için yaptıklarının bilincinde olmadıklarını savunmuştur.⁸⁶ Atatürk, milletin bağımsızlığını hem politik hem ekonomik yönden sağlamak için emperyalizme ve kapitalizme savaş açmıştır.⁸⁷ Yapılan savaşlar sonunca zafer kazanan Türk milleti topraklarını emperyalistlerden temizlemeyi başarmıştır. Mevcut şartlarda sadece TİP'in petrolü, dış ticareti, bankacılığı, sigortacılığı, sanayiye emekçiden yana devletleştirmeyi, köylünün ve işçinin haklarını korumayı düstur edindiği ileri sürülmüştür.⁸⁸ İç ve dış "sömürücülerle" çıkar birliği yaparak halkı sefalet ve cehalet içerisinde bırakan partilerin Atatürkçü olamayacağı gibi, halkın dinî, millî ve manevi duygularını istismar etmek için kullanılan efsanelerin de millete bir şey kazandırmayacağı vurgulanmıştır.⁸⁹

⁸⁵ Gazetede Atatürk'ün sözlerine sık sık yer verilmiştir. "Atatürk Diyor Ki: Büyük olmak için hiç kimseye iltifat etmeyeceksin, hiç kimseyi aldatmayacaksın. Memleket için hakiki mefkure ne ise onu göreceksin, o hedefe yürüyeceksin. Herkes senin aleyhinde bulunacaktır, seni yolundan çevirmeye çalışacaktır. Fakat sen buna mütehammil olacaksın, önüne nihayetsiz manialar yağacaklar. Kendini büyük değil küçük, zayıf, vasıfsız, hiç telakki ederek kimseden yardım gelmeyeceğine kani olarak bu maniaları aşacaksın. Bundan sonra da sana büyüksün derlerse bunu söyleyenlere güleceksin.", *Halkın Derti*, 25 Nisan 1969, s. 1.

⁸⁶ "İt Ürür Kervan Yürür", *Halkın Derti*, 25 Ağustos 1965, s. 2.

⁸⁷ "Atatürk Diyor Ki", *Halkın Derti*, 5 Eylül 1965, s. 1.

⁸⁸ "TİP'in Genel Niteliği", *Halkın Derti*, 1 Nisan 1968, s. 2.

⁸⁹ Burada Türk milliyetçiliğinin hamaset söylemlerine yöneltilen bir eleştiri olduğu açıktır. Kahramanlık, yiğitlik, cesaret temalı destan ve efsanelerin, halkın millî duygularını çöştürmeye yönelik hikâyelerin reelde vatandaşa hiçbir yarar sağlamayacağı anlayışı hâkimdir. Necdet Tükel,

Dil, tarih ve kültür birliğine dayanan, halkın menfaatlerini gözeten, çağdaş ve Atatürkçü bir milliyetçilik anlayışını benimsendiğini belirten dönemin sosyalistleri,⁹⁰ ülkenin kalkınması ve milletin müreffeh bir hayat yaşaması için kendi programlarının doğruluğuna vurgu yaparken diğerlerini ırkçı ve faşist olarak nitelendirmiştir.⁹¹ Nitekim sağ görüşlü aydınların da benzer bir yaklaşımla milleti uyarma ihtiyacı duyarak⁹² sol görüşlü kişi ve partileri komünist,⁹³ beşinci kol ve Sovyet ajanı olmakla suçlamıştır.⁹⁴ Bu tartışmalar 1960'ların sonunda Türkiye'deki sağcı ve solcu olarak nitelendirilen keskin iki grubun taşı silahlı çatışmalarının başlatıcısı mahiyetindedir. İlk etapta gazete ve dergiler üzerinde yürütülen tartışmalar daha sonra bütün solcuların “dinsiz komünistler” olarak ilan edilmesi, sağcılarının ise “gerici, şeriatçı, ırkçı” gibi kalıplara sokulması sonucunu doğurmuş, nihayetinde sokak çatışmalarına varan kaotik ortamın tetikleyicisi olmuştur.

Sosyalizme Çağrı

Türkiye İşçi Partisinin bildirilerinde ve parti programında yer alan temel hedef toplumdaki ekonomik ve sosyal adaletsizliği ortadan kaldırmaktır. Bu bağlamda refahın sağlanıp, işsizliğin önlenmesinin tek ve gerçekçi yolu ise ülke çapında kalkınma planları yapmak ve büyük yatırımlar gerçekleştirmektir.⁹⁵ Bu yatırımları ise “karaborsacılığa, vurgunculuğa, yabancı sömürücülüğüne alet olan” özel sektörün yapamayacağı, yalnızca devletin yapabileceği belirtilmiştir. Devletin sosyal adalet ve yurt kalkınması amaçlarına yönelerek planlı bir devletçilik sistemi benimsemesi gerekli görülmüştür.⁹⁶ Nitekim sosyalizmin ne olduğunu açıklayan *Halkın Derdi* gazetesine göre toplumlar tarihsel süreç boyunca belli aşamalardan

“Gerçek Atatürkçülük”, *Halkın Derdi*, 25 Ağustos 1965, s. 2; Sabahattin Uygur, “Sosyalizm Üzerine”, *Halkın Derdi*, 5 Eylül 1965, s. 2.

⁹⁰ “Atatürk Diyor ki”, *Halkın Derdi*, 25 Ağustos 1965, s. 1; Doğan Avcıoğlu, “Az Gelişmiş Ülkelerde Antiemperyalist Mücadele Halkçı, Devletçi, Devrimci ve Milliyetçi Kalkınma Yolu”, *Yön*, Sayı 111, 1965 s. 8-9; Berkan Güngör, “1960'lı Yıllarda Türk Solunun Almaşıklığı: Sosyalizm ve Milliyetçilik”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 23, Sayı 3, 2021, s. 859-890.

⁹¹ Murat Bilge, “Faşizm”, *Ocak*, Sayı 33-34-35, Eylül – Ekim – Kasım 1970, s. 24-30.

⁹² “Türk Milletine Çağrı”, *Milli Yol*, Sayı 6, Mart 1962, s. 1-13.

⁹³ Ayvaz Gökdemir, “Milliyetçiliği Reddedenler”, *Ocak*, Sayı 8, Ağustos 1968, s. 6; Erdal Sargutan, “Komünizm”, *Ocak*, Y. 4, Sayı 1, Kasım 1971, s. 80-96.

⁹⁴ Mirza Bala, “Evliya Çelebiye Göre Rus Tehlikesi”, *Komünizmle Mücadele*, Sayı 2, Ağustos 1950, s. 3-5.

⁹⁵ “Toplumsal Sınıflar”, *Halkın Derdi*, 17 Kasım 1966, s. 2.

⁹⁶ “İşsizlik Aldı Yürüdü”, *Halkın Derdi*, 14 Ağustos 1965, s. 1; “Tarım İş Kanunu Nerede”, *Halkın Derdi*, 5 Eylül 1965, s. 1.

geçmişler ve farklı toplum düzenleri benimsemişlerdir. Mevcut düzen ise kapitalizmdir ve yerini sosyalizme bırakmak zorundadır.⁹⁷

TİP kendini işçi, emekçi, köylü, zanaatkâr, dar gelirli, küçük esnaf ve toplumcu aydınların temsilcisi olarak tanımlamıştır.⁹⁸ Diğer partilerin hiçbirinin programında halkın dertlerine çözüm aranmadığı vurgulanarak, toprak ağalarının, halkı sömüren tüccarların, kapitalist şirketlerin desteklediği belirtilmiştir.⁹⁹ İktidara gelmesi halinde lüksü, israfı, döviz ve vergi kaçakçılığını önleyeceğini, sanayileşmeyi temin edeceğini, yeterli ve geniş bir toprak reformunu yapacağını, eğitim, kültür ve sağlık hizmetlerini fakir ve yoksul halka ulaştıracağını taahhüt etmiştir.¹⁰⁰ Bu vaatlerle halka seslenen *Halkın Derdi* gazetesi, halkın okuyup, araştırıp, düşünmesi halinde TİP'i doğal olarak destekleyeceğini savunmuştur.¹⁰¹ Buna rağmen ülkede hâlâ okuma yazma bilenlerin sayısının son derece düşük olduğunu belirten gazete Türkiye nüfusunun 1968 yılında %51 oranında okuma yazma bilmediğine dair istatistiklere yer vermiştir.¹⁰² Halkın kasıtlı olarak eğitimsiz ve geri bırakıldığı düşünülmüş, iktidarın halka eğitim, sağlık gibi temel hizmetleri götüremediği bu durumda da art niyetli bir tavrın hâkim olduğu ima edilmiştir.

Türkiye'deki kültürel ve ekonomik geri kalmışlığın bir diğer belirtisi olarak ülkede yeterli üniversitenin olmaması gösterilmiştir. Demokrasiden ve seçimlerden daha önemli görülen üniversite açma meselesinde Eskişehir, Konya, Diyarbakır, Adana gibi şehirlerde kurulan dernekler vasıtasıyla bir eğitim seferberliğinin başlatıldığı¹⁰³ ve Malatya'da da benzer şekilde üniversite açılması için çalışmalar yapılacağı haberi verilmiştir. Bu bağlamda Malatya'ya Üniversite Kurma ve Yaşatma Derneği kurulmuştur.¹⁰⁴ Malatya'da bir üniversite açılması fikri şehir halkının çocuklarını yükseköğretime gönderecek imkândan mahrum

⁹⁷ Malatya İl Yönetim Kurulu Başkanı Hayrettin Abacı, Başbakan Süleyman Demirel'e hitaben yazdığı bir yazıda, gençlerin işsizlikte mücadele ettiğini belirtirken Türkiye'de genelde sosyalizmin özelden ise Türkiye İşçi Partisinin yükselişini önlemek istiyorsa işsizliğe çare bulması gerektiğini söylemiştir. "İşsizliğin Ettiği", *Halkın Derdi*, 25 Nisan 1969, s. 1.

⁹⁸ M. Hayrettin Abacı, "Sosyalizme Çağrı", *Halkın Derdi*, 1 Mart 1968, s. 1.

⁹⁹ M. Hayrettin Abacı, "Kurtuluşun Tek Yolu", *Halkın Derdi*, 25 Ağustos 1965, s. 1.

¹⁰⁰ M. Hayrettin Abacı, "Yoksulun ve Emekçinin Çıkarını Kim Kollar", *Halkın Derdi*, 14 Ağustos 1965, s. 1.

¹⁰¹ "Toplumculuk Bir Bilimdir", *Halkın Derdi*, 17 Kasım 1966, s. 2.

¹⁰² "Utaç Tablosu", *Halkın Derdi*, 1 Nisan 1968, s. 2.

¹⁰³ M. Hayrettin Abacı, "Üniversite Davamız", *Halkın Derdi*, 25 Aralık 1967, s. 1.

¹⁰⁴ "Malatya Üniversite Kurma ve Yaşatma Derneği Ana Tüzüğü", *Halkın Derdi*, 25 Aralık 1967, s. 2.

olması gerekçesiyle ortaya çıkmıştır.¹⁰⁵ Sosyal adaletin bir uzantısı olarak her kesimin eğitim hakkına erişmesi arzulanmıştır.¹⁰⁶ Halkın temel ihtiyaçlarının karşılanması için basın yayın aracılığıyla faaliyet gösteren parti, derneklerin kurulması ile yeni bir aşama kaydetmiştir. Halkın sorunlarını çözmek için gerçekçi adımlar atarak halk nezdinde kabul görmek için faaliyetlerini sürdürmüştür.

Sosyalizmin Anadolu'da¹⁰⁷ benimsenmesi için çaba sarf eden TİP'ten tek bir milletvekilinin meclise girmesi halinde dahi meclisin hak ve emekçi yararına çalışmak zorunda kalacağı ileri sürülmüştür. Aslında meclisin ve hükümetin halkın çıkarlarına hizmet etmek yerine belli bir kesimin yararını gözettiği anlayışından hareketle vatandaşın refaha ulaşmasının tek yolu olarak TİP'in siyasal ve sosyal alanda etkin hale gelmesi gösterilmiştir. Nitekim bütün söylemlerinde halkın ezildiğini,¹⁰⁸ ülke kaynaklarının sömürüldüğünü, iç ve dış ticarete yabancı devletlerin ve şirketlerin boyunduruğu altında bulunulduğunu tekrarlayan TİP çevresi, tam bağımsız bir Türkiye'nin hayalini kurmuştur. Bununla birlikte sosyalizmin dine karşı olmadığı ve hatta İslam toplumları uygunluğu meselesi 1960'lı yılların önemli tartışmalarından biri olmuştur¹⁰⁹. Anadolu sosyalizmi adı ile sosyalizmin İslam ile yakınlaştırılması çabası muhafazakâr milliyetçi camia tarafından da kısmen kabul görmüştür. Sosyalizmin

¹⁰⁵ "Malatya'ya Üniversite Kurulması İçin Dernek Kuruldu", *Halkın Derdi*, 25 Aralık 1967, s. 1.

¹⁰⁶ "Üniversite Davamıza Emekçi Halkımız Sahip Çıkmalıdır", *Halkın Derdi*, 25 Aralık 1967, s. 1.

¹⁰⁷ Anadolu sosyalizmi konusunda değinilmesi gereken önemli bir konu da Nurettin Topçu'nun fikirleridir. Muhafazakar ve milliyetçi kesimde yer alan Topçu için Allah'ı aramak ve ahlaki bulmak en önemli özgürlüktür. Anadolu sosyalizm adıyla inşa edilmek istenen fikir Anadolu halkının millî ve kutsî değerlerinin önemsendiği, Anadolu insanının kültürüne ve maneviyatına dayanan, merkeze insanı alan, eşitlik ve adalet temelli bir yaklaşımdır. Topçu bu haliyle dünyadaki diğer sosyalist aydınlardan ayrılarak bir Anadolu/İslam sentezi yapmıştır. Nurettin Topçu örneğinde görüldüğü gibi sağ cenahta yer alan aydınlardan sosyalizme yabancı olmamakla birlikte mevcut sosyalist fikirleri ya eksik ya da aşırı bulmuşlardır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Betül Karakoyunlu, "Nurettin Topçu'nun İdeal Yönetim Anlayışı, Devlet ve Anadolu Sosyalizmi", *Tezkire Dergisi*, Aralık 2021, Sayı 78, 211-231; Fırat Mollaer, *Anadolu Sosyalizmine Bir Katkı Nurettin Topçu Üzerine Yazılar*, Dergah Yayınları, İstanbul 2021; Hakan Soydaş, "Nurettin Topçu'nun İzinde Anadolu Sosyalizminin Taşradan Merkeze Doğru Hareketi: Adımlar Dergisi", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 54, Aralık 2025, s. 105-140; Nurettin Topçu, "Yeni Nizamın Ana Hatları", *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı 27, Ocak 1952, s. 2; Nurettin Topçu, "Eşitlik Davası", *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı 22, Haziran 1951, s. 2; Nurettin Topçu, "Komünizm ve Tarihi Maddecilik", *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı 14, Şubat 1951, s. 2; Nurettin Topçu, *Ahlak*, Dergah Yayınları İstanbul 2017. Nurettin Topçu, *Yarımkı Türkiye*, Dergah Yayınları, İstanbul 2017.

¹⁰⁸ "Malatya'da Büyük Başarı Kazanacağız", *Halkın Derdi*, Nisan 1969, s. 1.

¹⁰⁹ Elif Türkişlamoğlu, "Yön Dergisi Ekseninde Türk Düşüncesinde İslamiyet ve Sosyalizm Tartışmalarının Bir Değerlendirmesi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 76, Sayı 4, 2021, s. 1001-1003.

dine ve İslamiyet'e karşı olunmadığı fikri bir diğer meşruiyet aracı olarak görülebilir.

Toprak Reformu

Osmanlı Devleti'nin son yıllarından itibaren muhtelif tarihlerde tartışılan toprak reformu cumhuriyetin ilanından uzun yıllar ülke gündemi meşgul etmiştir. Ekonomik, sosyal ve kültürel yönden ihmal edilen köy, daha geniş anlamıyla kırsal kesim yeni bir dünya görüşü ile ele alınmıştır.¹¹⁰ Köye ve köylüğe gösterilen ilginin temelinde bir yandan cumhuriyetin halkçılık ilkesi varken bir yandan da genç rejimin ve inkılapların köy tabanına kabul ettirilmesi arzusu vardır.¹¹¹ Bu bağlamda cumhuriyetin ilk yıllarında toprak reformu meselesi tartışılmış, köylünün kalkınması için gerekli olan eğitim ve kültür faaliyetlerine ek olarak herkesin kendine ait toprağının bulunması istenmiştir.¹¹²

Bir tarım ülkesi olan Türkiye'nin kalkınması için öncelikli olarak toprakların adil bir sistemle çiftçiye dağıtılmasını gerekli gören TİP, Anadolu'nun pek çok yerinde halen derebeylik sistemine benzer uygulamaların devam ettiğini, binlerce kişinin bir karış toprağı yokken on binlerce dönümün arazinin bazı ağalara veya ailelere ait olduğunu belirtmiştir.¹¹³ Toprak reformu sayesinde son derece ilkel şartlarda maddi ve manevi sefalet içerisinde yaşayan köylülerin durumunun değişeceği,¹¹⁴ toprak ağalarının yoksul köylü vatandaş ve memleket politikası üzerindeki antidemokratik tutumunun ve hâkimiyetinin sonlanacağı düşünülmüştür.¹¹⁵ *Halkın Derdi* gazetesinde yeterli üretimi yapamayan köylünün açlıkla mücadele etmek durumunda kaldığı ve Toprak Mahsulleri Ofisinin dağıtacağı ilağı tohumları yıkayıp yemeye hazırlandığı haberi verilmiştir. Halkın sağlığının bozulmaması ve olası bir kıtlık durumun önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması istenmiştir. Bununla birlikte köydeki ekonomik sıkıntılar pek çok sorunun tetikleyicisi olmuş, düzensiz göç, şehirlerde nüfus artışı, üretimin

¹¹⁰ Ömer Atabeyoğlu, "Atatürk'ün Kırsal Kalkınma Projesi İdeal Cumhuriyet Köyü Projesinin Mekân Kuramları Açısından Değerlendirilmesi", *AÇÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, 2017, s. 176-185.

¹¹¹ Esra Dik, "Türkiye'de Erken Cumhuriyet Döneminde (1923-1930) Köy Sorunu", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 71, Sayı 3, 2016, s. 693-729.

¹¹² Asım Karaömerlioğlu, *Orada Bir Köy Var Uzakta Erken Cumhuriyet Döneminde Köycü Söylem*, İletişim Yayınları, İstanbul 2021, s. 117-143.

¹¹³ M. Hayrettin Abacı, "Ören Köyündeki Toprak Durumu ve Düşündürdükleri", *Halkın Derdi*, 1 Nisan 1968, s. 1.

¹¹⁴ Ali Osman Özdemir, "Kocaözü Köyünde Durum", *Halkın Derdi*, 2 Nisan 1968, s. 2.

¹¹⁵ "Türkiye İşçi Partisinin Toprak Reformu Hakkındaki Görüşü", *Halkın Derdi*, 5 Eylül 1965, s. 2.

düşmesi, işçi emeğinin kolaylıkla sömürülmesi¹¹⁶ ve gecekondulaşma ilk dikkat çekenlerdir. Toprak reformu köylüyü topraksızlıktan dolayısıyla geçim sıkıntısından kurtaracak, sanayileşme ise emekçi halkı işsizlikten koruyacaktır.¹¹⁷ TİP toprak reformuna özel bir önem vermiş, bu işi yalnızca kendisinin başaracağını inanmıştır.¹¹⁸ Bu görüşte ise diğer partilerin her daim patron ve ağaların yanında yer alarak halkın sömürülmesine aracı olduğu anlayışı hâkimdir.¹¹⁹

Halkın Derdi'nde dağlık bölgelerde yaşayan vatandaşların yüz ölçümleri çok küçük arazilerde ekim dikim yapmaya çalıştığı, nitekim ilkel tarım yöntemlerinin kullanılması ile istenilen verimin sağlanamadığı da kaydedilmiştir. Bu tartışmaların arttığı 1968 yılında hükümetin Malatya'da afyon ekimini yasaklaması ise TİP tarafından şiddetle eleştirilmiştir. Öyle ki buğday, arpa, şeker pancar gibi ürünlerin ekimine imkân tanımayan coğrafi koşulların dezavantajları yanında halkın ciddi gelir kaynağı olan afyon ekimine kaçakçılıkların önlenemediği gerekçesiyle izin verilmemesi bir hükümet zafiyeti olarak değerlendirilmiştir.¹²⁰ Üretimi yasaklamak yerine kaçakçılığı engelleyecek önlemlerin alınması gerektiği söylenmiştir. Malatya'da tarımı ve üretimi geliştirmek için TİP tarafından yapılan çalışmalardan birisi de Malatya Kayısı Araştırma Değerlendirme Enstitüsü'nün kurulmasına yönelik gösterilen çabalardır. Öyle ki halkın büyük çoğunluğunun geçimini sağlayan kayısının sistematik ve bilinçli politikalarla üretilip satılması, hem şehrin kalkınması için hem de ülke ekonomisine katkı sağlaması bakımından gerekli görülmüştür.¹²¹ Bu girişimler bölge halkının sorunlarıyla yakından ilgilenildiğinin göstergesidir.

Dış Politikaya Bakış

TİP çevresinde en çok eleştirilen konulardan birisi ise Türkiye dış politikasının tam bağımsızlığı meselesidir. Özellikle ABD'nin geri kalmış ülkelere yardım gerekçesiyle yaptığı müdahaleler eleştirilmiştir. *Halkın Derdi* gazetesine göre, ABD emperyalizmin ve kapitalizmin en güçlü temsilcisidir ve dünyanın her yerinde ya silah yoluyla ya da kurduğu şirket aracılığıyla sömürü düzenini sürdürmek istemektedir. ABD Türkiye'de de şirketler, iş adamları, tüccarlar,

¹¹⁶ Ali İlhan, "Eski Malatya'nın Dertleri", *Halkın Derdi*, 1 Nisan 1968, s. 2.

¹¹⁷ "Köylünün Durumu", *Halkın Derdi*, 22 Şubat 1969, s. 2.

¹¹⁸ "Köylüye Toprak Herkese İş", *Halkın Derdi*, 25 Ağustos 1965, s. 1.

¹¹⁹ "Bu Yıl Köylünün Hali Çok Perişan", *Halkın Derdi*, 5 Eylül 1965, s. 1.

¹²⁰ M. Hayrettin Abacı, "Malatya Köylüsünün İsteği", *Halkın Derdi*, 22 Şubat 1969, s. 1

¹²¹ M. Hayrettin Abacı, "Malatya Kayısı Araştırma ve Değerlendirme Enstitüsü Kurulmalıdır", *Halkın Derdi*, 25 Nisan 1969, s. 1.

“satılmış adamlar” eliyle faaliyetlerini yürütmektedir. Buna göre Türkiye’de emperyalizm “bankalarda dolar, okullarda süt tozu, pahalı satılan petrol, törenlerle karşılanan ithal buğday, satılması çeşitli dolaplarla önlenen zeytinyağıdır.” Öyle ki %80 yabancı sermaye ile kurulan Sana ve Vita yağları fahiş karlar elde etmiştir.¹²² Türkiye’nin ise onurlu bir şekilde yaşayabilmek için ekonomik bağımsızlığına kavuşabilmesi zaruridir. Bu bağlamda ülkenin kalkınması, ilerlemesi ve halkın yoksulluktan kurtulup refah ve saadete kavuşması için en gerçekçi yöntemin sosyalizm olduğu savunulmuştur.¹²³

Amerika ile ilişkiler bağlamında ele alınan bir diğer mesele ise Türkiye’nin NATO’ya olan üyeliğidir. Türkiye’nin mutlak suretle NATO’dan çıkmasını isteyen sosyalistler, durumun vahametinin artık herkes tarafından anlaşıldığını belirterek Amerika’nın ülke kaynaklarını sömürdüğünü ve bazı çevrelerin de bundan kâr elde ettiğini savunmuştur.¹²⁴ Bu görüşleri benimseyen TİP çevresi, 16 Şubat 1968 tarihinde İstanbul’da Amerika’nın 6. Filosunun gelişini protesto etmek için bir yürüyüş tertiplemiştir. Ancak Dolmabahçe ve Fındıklı camilerinde toplanarak namaz kıldıktan sonra Taksim’e çıkan bir grup ile çatışmalar yaşanmış, iki kişi hayatını kaybederken iki yüze yakın kişi de yaralanmıştır.¹²⁵ Nitekim bu tarihten sonra sağ ve sol görüşlü gruplar arasında çatışmalar eksik olmamıştır.¹²⁶

Sonuç

TİP, Türkiye’ye sosyalizmi getirmek amacıyla faaliyetlerine başlamış ve işçilerin, emekçilerin, fakir esnafın kısaca kapitalist sermayedarlar haricinde kalan kesimin temsilcisi olma iddiasını sürdürmüştür. Parti’nin temel hedeflerinden biri “ikinci millî kurtuluş savaşını” zafere ulaştırmaktır. Öyle ki bu anlayışa göre İstiklal Savaşı veren Türkiye, siyasal ve ekonomik antlaşmalar ve işbirlikleri nedeniyle bağımsızlığını kaybetmiş, emperyalist devletlerin pazarı hatta sömürüsü haline gelmiştir. Ülkeyi kalkındırarak sınıflar arasındaki gelir eşitsizliğini ortadan kaldırmak ve sosyal adaleti sağlamak için temel üretim araçları, bankalar, sigortalar, petrol, ağır sanayi devletleştirilmelidir. Çiftçiye toprak, kredi, tohum verilmeli temel tüketim maddelerinin üretimi ve dış ticaret kontrol altına alınmalıdır. Bu sayede karaborsa, ihtikâr ve fahiş fiyat artışının önleneceği,

¹²² Adil Parlak, “Kahrolsun Emperyalizm”, *Halkın Derti*, 5 Eylül 1965, s. 2.

¹²³ “Kurtuluş İçin Toplumculuk Şarttır”, *Halkın Derti*, 17 Kasım 1966, s. 1.

¹²⁴ “Nato’dan Çıkmalıyız”, *Halkın Derti*, 1 Mart 1968, s. 1.

¹²⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Mustafa Eren, *Kanlı Pazar 1960’lar Türkiye’sinde Milliyetçiler, İslamcılar ve Sol*, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 189-239; Berrin Kalsın, “12 Mart 1971 Muhtırası’na Giden Süreçte Türk Basını: Kanlı Pazar ve 15-16 Haziran Olayları”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 18, Aralık 2015, s. 231-246.

¹²⁶ “Bir Açık Oturum”, *Halkın Derti*, 25 Nisan 1969, s. 2.

binlerce işsizlinin istihdam edileceği düşünülmüştür. Tam bağımsız Türkiye hedefine ulaşma yolunda bilhassa Amerika ile olan ilişkilerin yeniden düzenlenmesi gerekli görülmüştür. Nitekim Amerika'nın Türkiye'de kurduğu şirketler ve yardım adı altında yapılan müdahalelerle ülkenin zarara uğradığı bundan kâr elde eden bir grup zengin ve siyasinin de olaylara göz yumduğu vurgulanmıştır. Tek kurtuluş yolu olarak ise TİP'in iktidara gelmesi ve sosyalist ilkelerin kabul edilmesi gösterilmiştir.

Millî kurtuluş, yeniden İstiklal, tam bağımsız Türkiye gibi söylemlerle yola çıkan TİP çevresi sosyalistleri tek ve gerçek milliyetçiler olarak tanımlamışlardır. Atatürk'ün fikirlerinden referans alarak sosyalizmi meşrulaştırmaya çalışan TİP'liler zaten Atatürk'ün de millî, iktisat, dış politikada tam bağımsızlık, halkın eğitim ve refah seviyesini arttırmak, toplumda sosyal adaleti sağlamak, demokratik ilkelere riayet etmek, eşitlik, özgürlük ve hukuk devleti düzenini savunduğu ısrarla açıklanmış, hatta Atatürk'ün de sosyalist olduğu ima edilmiştir. Bu bağlamda dönemin sağ görüşlü aydınları ile yaşanan tartışmalarda gerçek milliyetçiler kimdir, gerçek milliyetçi nasıl olur gibi sorulara cevap aranmıştır. Nitekim TİP'lilere göre gerçek milliyetçi ülke menfaatlerini gözetken, ekonomi, eğitim, sağlık ve şehircilik gibi ciddi meselelere çözüm üretmek yerine halkı hamaset söylemleri ile oyalamayan, dini siyasi ve şahsi çıkarlarına alet etmeyen, en üst seviyede ülke refahı için çalışan kişi ve gruplardır. Görüldüğü üzere TİP milliyetçi olarak kendi çevresini gösterirken sağ görüşlü milliyetçileri ise ABD gibi emperyalist ve kapitalist kesimlerin çıkarlarına bilinçli veya bilinçsiz olarak hizmet etmekle suçlamıştır. Özellikle 6. Filo olaylarında bu durum tırmanışa geçmiştir. Her ne kadar sosyalizme muhalif kesimler din aleyhtarlığı yapıldığını savunsa da TİP Atatürk'ün fikirleri ekseninde dine değil dinin suiistimal edilmesine karşı olduğunu ısrarla vurgulamıştır. TİP'in Atatürkçülüğünde etkili olan bir diğer unsur ise dönemim şartlarında 27 Mayıs Darbesinin etkilerini henüz koruyor olmasıdır. Öyle ki darbeci kadronun temel gerekçesi Atatürk ilke ve inkılaplarını yaşatarak cumhuriyetin temel ilkelerini korumaktır. Bu ortamda Atatürkçülük adeta popüler ve zaruri bir durum haline gelmiştir. Darbe öncesinde başta laiklik olmak üzere eleştirilen Atatürk ilkeleri darbe sonrasında aynı kişi ve kurumlarca savunulmuştur.

Sonuç itibarıyla başta İstanbul, Ankara, İzmir, Malatya olmak üzere Anadolu'nun farklı bölgelerinde 60'a yakın teşkilat kuran TİP, sosyalizmi meşrulaştırmak ve halk arasında kabul görmesini sağlamak üzere ciddi çalışmalar yapmıştır. Bulunduğu şehrin sorunlarını çözmeye odaklanarak eğitim, kültür faaliyetlerinde öncü olmuş ve ekonomik refahı arttırmak için girişimlerde bulunmuştur. Bununla da kalmayan TİP halk ozanlarından, başta İstiklal Harbi olmak üzere tarihi kahramanlıklardan referans almış, halk nezdinde kabul görmek için hakçı bir söylem benimsenmiştir. Nitekim bu çabalar karşılığını görmüş ve

1965 seçimlerinde TİP meclise 15 milletvekili sokmayı başarmıştır. Ayrıca işsiz ve topraksız emekçi halk, sosyalist fikirlere sempati ile yaklaşmış, TİP halkın sosyalist ve solcu fikirlere aşinalığını artırmıştır.

Kaynaklar

Kitaplar ve Makaleler

- (1961) *Türkiye İşçi Partisi Programı*, İstanbul Matbaası, İstanbul.
- (1962) *Türkiye İşçi Partisi Kimlerin Partisidir*, Sıralar Matbaası, İstanbul.
- (1962) *Türkiye İşçi Partisi Tüzüğü*, İstanbul Matbaası, İstanbul.
- (1963) *Amacımız, Yolumuz, Yöntemimiz*, Emek Basımevi, Ankara.
- (1964) *Boş Bardakta Koptarılan Fırtına, Kıbrıs Meselesinde Neden İşçi Partisine Saldırdılar*, Önder Matbaası, Bornova.
- (1964) *Mehmet Ali Aybar Dış Politikamızı Anlatıyor*, Sosyal Adalet Dergisi 1. Eki, 7 (Ekim), s. 1-19.
- (1964) *Siyasi Partiler Kanunu İle Anayasa Hakları Nasıl Kısıtlanıyor*, Ersu Matbaacılık, İstanbul.
- (1964) *Türkiye İşçi Partisi Gözü İle Kıbrıs*, Önder Matbaası, Borova.
- (1964) *Türkiye İşçi Partisi Programı*, Ersu Matbaacılık, İzmir.
- (1964) *Yurt Sorunları ve Çözüm Yolları, Türkiye İşçi Partisi*, Kardeş Matbaası, Ankara.
- (1965) *5-6 Mart Akhisar Olayları*, Başnur Matbaası, Ankara.
- (1965) *Bunlar Halk Düşmanlarıdır*, Türkiye İşçi Partisi Büroşürü, Ankara.
- (1965) *Gelin Canlar Bir Olalım*, İstanbul Matbaası, İstanbul.
- (1965) *Türkiye İşçi Partisi Seçim Bildirisi*, Yenilik Basımevi, İstanbul.
- (1965) *Türkiye İşçi Partisi Tüzüğü*, Yenilik Basımevi, İstanbul.
- (1965) *Türkiye İşçi Partisi'nin İlk Seçim Toplantısı*, Tıp İstanbul İl Başkanlığı Büroşürü, İstanbul.
- (1965) *Türkiye İşçi Partisini Tanıyalım*, Karınca Basımevi, İstanbul.
- (1966) *Çalışma Raporu İkinci Büyük Kongre*, Alfabe Matbaası, İstanbul.
- (1970) *Utancı Albümü*, Milliyetçi Kadınlar Derneği Yayınları Broşürü 6, Kardeş Matbaası, Ankara.
- AÇIKKAYA Savaş (2010) 27 Mayıs 1960 Öncesi Türkiye'de Sol Akımlar, *Tarih Dergisi*, Sayı 50, s. 221-250.

- AKALIN Cüneyt (2003) *Soğuk Savaş ABD ve Türkiye I*, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- ALİŞANOĞLU Batuhan (2021) Tek Parti Döneminin Düşünsel Ortamı İçinde Sol Basının Yeri, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, Sayı 9, (Temmuz), s. 425-474.
- ALTAN Çetin (2005) *Ben Milletvekili İken*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- ATABEYOĞLU Ömer (2017) Atatürk'ün Kırsal Kalkınma Projesi İdeal Cumhuriyet Köyü Projesinin Mekân Kuramları Açısından Değerlendirilmesi, *AÇÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, s. 176-185.
- ATILHAN Cevat Rifat (1966) *Türkoğlu Düşmanını Tanı*, Aykurt Neşriyat, İstanbul 1966.
- AYBAR Mehmet Ali (2024) *Türkiye İşçi Partisi Tarihi*, haz. Kıvanç Koçak, İletişim Yayınları, İstanbul.
- CUMALIOĞLU Fehmi (1963) *Komünizm ve İslam*, İlim Yayma Cemiyeti Yayınları, İstanbul.
- ÇELENK Halit (2003) *Türkiye İşçi Partisi'nde İç Demokrasi*, Evrensel Basım Yayım, İstanbul.
- ÇETİN Halis (2003) Siyasetin Evrensel Sorunu: İktidarın Meşruiyeti-Meşruiyetin İktidarı, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 58, Sayı 3, s. 61-88.
- ÇETİNKAYA Y. Doğan (2007) Sosyalizmi İdrak Etmek: Bir Mütareke Dönemi Gazetesi (Sosyalist İdrak Gazetesi), *Mete Tuncay'a Armağan*, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 499-536.
- DİK Esra (2016) Türkiye'de Erken Cumhuriyet Döneminde (1923-1930) Köy Sorunu, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 71, Sayı 3, s. 693-729.
- EREN Mustafa (2012) *Kanlı Pazar 1960'lar Türkiye'sinde Milliyetçiler, İslamcılar ve Sol*, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul.
- GÖNENÇ Levent (2001) Meşruiyet Kavramı ve Anayasaların Meşruiyeti Problemi, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 50, Sayı 1, s. 131-152.
- GÜNGÖR Berkan (2021) 1960'lı Yıllarda Türk Solunun Almaşıklığı: Sosyalizm ve Milliyetçilik, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 23, Sayı 3, s. 859-890.
- GÜRSOY Selçuk (2013) *Osmanlı Sosyalist Fırkası ve Yayınları*, İletişim Yayınları, İstanbul.

- KALSIN Berrin (2015) 12 Mart 1971 Muhtıras'na Giden Süreçte Türk Basını: Kanlı Pazar ve 15-16 Haziran Olayları, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 18, (Aralık), s. 231-246.
- KARAKOYUNLU Betül (2021) Nurettin Topçu'nun İdeal Yönetim Anlayışı, Devlet ve Anadolu Sosyalizmi, *Tezkiye Dergisi*, (Aralık), Sayı 78, s. 211-231.
- KARAÖMERLİOĞLU Asım (2021) *Orada Bir Köy Var Uzakta Erken Cumhuriyet Döneminde Köycü Söylem*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- KÜÇÜKÖMER İdris (1966) *Bağımsızlık Sorunu*, Karınca Matbaası, İstanbul.
- MEŞE Ertuğrul (2024) *Komünizmle Mücadele Dernekleri*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MOLLAER Fırat (2021) *Anadolu Sosyalizmine Bir Katkı Nurettin Topçu Üzerine Yazılar*, Dergah Yayınlar, İstanbul.
- NİDA Ömer (2000) *Yarın Biz Konuşacağız Tıp Tarihi ve Anılar*, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul.
- PINAR Ezgi (2014) 27 Mayıs'ın İzinden Türk Solu ve Milliyetçilik: Kemalizm ve Yön Hareketi, Milli Demokratik Devim, *Mülkiye*, Cilt 32, Sayı 260, (Mart), s. 193-205.
- SALA Bedir (2021) Türkiye Sosyalist Hareketinin Tarihsel Seyri: Dönemler, Gündemler ve Konjektürel Yönelimler", *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, Sayı 61, (Aralık), s. 12-33.
- SARICA Murat (1966) *1961 Anayasasının Sosyal Niteliği*, Karınca Matbaası, İstanbul.
- (1966) *Toplumcu Açından Halkçılık, Milliyetçilik Devrimcilik*, Karınca Matbaası, İstanbul.
- SİPAHİ Serhat (2024) *Demokrat Parti Döneminde Komünizmle Mücadele (1950-1960)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- SOYDAŞ Hakan (2025) Nurettin Topçu'nun İzinde Anadolu Sosyalizminin Taşradan Merkeze Doğru Hareketi: Adımlar Dergisi, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 54, (Aralık), s. 105-140.
- TOPÇU Nurettin (1951) Eşitlik Davası, *Komünizm Karşı Mücadele*, Sayı 22, (Haziran), s. 2.
- (1951) Komünizm ve Tarihi Maddecilik, *Komünizm Karşı Mücadele*, Sayı 14, (Şubat), s. 2.
- (1952) Yeni Nizamın Ana Hatları, *Komünizm Karşı Mücadele*, Sayı 27, (Ocak), s. 2.

----- (2017) *Ahlak*, Dergâh Yayınları İstanbul.

----- (2017) *Yarınki Türkiye*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

TUNAYA Tarık Zafer (2024) *Türkiye'de Siyasi Partiler I*, Kronik Yayınları, İstanbul.

TUNCAY Mete (1985) Hüseyin Hilmi Çevresi ve Osmanlı Sosyalist Fırkası, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 1450-1452.

----- (1985) Osmanlı Devleti'nde Sol Akımlar ve Partiler, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 1445-1450.

TÜRKİSLAMOĞLU Elif (2021) Yön Dergisi Ekseninde Türk Düşüncesinde İslamiyet ve Sosyalizm Tartışmalarının Bir Değerlendirmesi, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 76, Sayı 4, s. 991-1021.

ÜLKEN Hilmi Ziya (1963) *Tarihi Maddeciliğe Reddiye*, İstanbul Kitabevi, İstanbul.

ÜNSAL Artun (2002) *Türkiye İşçi Partisi: Umuttan Yalnızlığa (1961-1971)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Sürelî Yayınlar

Atsız Mecmua (1931)

Aydınlık (1921-1924)

Bozkurt (1940)

Çınaraltı (1942)

Gerçek (1946)

Gün (1945-1946)

Halkın Derdi (1965-1969)

İştirak (1910-1911)

Komünizmle Mücadele (1950)

Millî İnkılap (1934)

Millî Yol (1962)

Milliyet (1965)

Ocak (1968-1970)

Orkun (1950)

Sosyal Adalet (1963-1964)

Toprak (1959)

Yön (1961-1962)

Komünizme Karşı Mücadele (1951-1952)

Milli Hareket (1966-1969)